

A Délmagyarország Szegeden és környékén az egyetlen liberális lap. Fennállásának biztosítéka és ereje a független polgárok és munkások támogatása.

Amikor egy valódi herceg pályázott a szegedi színház igazgatói állására.

Két érdekes levél került elő mostanában valami titkos levéltárból; két olyan „magas helyről” származó levél, amelyről eddig senkinek sem tudott, de amely annak idején majdnem forradalmat okozott a szegedi színház körül. A leveleket Portia Aladár herceg irta Lázár György polgármesternek ezelőtt 22 évvel, 1904-ben és bejelentette, hogy pályázni óhajt a szegedi színház megüresedett igazgatói állására. Az első levélhez névjegyet is mellékelte a furcsa szándéku herceg, a hatalmas krajnai és karintiai hitbizomány durgazdag ura, a Dráva melletti Spittalban levő hercegi kastély történelmi nevű lakója.

Fürst Aladár von Portia

Reichsunmittelbar immediat gefürsteter Graf von Tettensee, Obersterblandhofmeister von Görz und Gradiska etc. etc.

Ezeket mondja a névjegy és amit mond, még a szerényen büszke „etc.”-ék is, szóról szóra megfelel a valóságnak.

Portia Aladár élettörténete nagyon alkalmas arra, hogy az operettlibrettisták fölhasználják legfantasztikusabb operettmeséik valószínűsítésére is. Elvárás volt királyfi volt, aki meglehetősen egyszerű, szegényes kerek között született és élt Bihar-Belényesen és talán nem is gondolt arra, hogy egy szép napon az osztrák magyar monarchia egyik leghatalmasabb és leggazdagabb majoreskjaként ébred föl.

Attilától — Lipót császárig.

A Portia-család a legrégebb és legelőkelőbb főúri családok közé tartozik. Családfáját Attila koráig vezeli vissza. Az első írásos dokumentum szerint a család egyik őse: Armenus egyik legtekintélyesebb római főnemes volt, Krisztus után 452-ben esett el, amikor Attila Aquileját ostromolta. Ebben a harcban fővezére volt az egyik légiónak. A történelem századokig nem jegyezte föl ezután semmi különösét a Sicambriából származó család viselt dolgairól, de III. Ferdinánd császár korában ismét előtérbe került egy Portia gróf, Portia János fia, János Ferdinánd, akit a császár Lipót főherceghez, a későbbi császárhoz hívott meg játszótársul. A két fiatalember között egy egész életre szóló barátság fejlődött ki, amikor Lipót elnyerte a trónt, az uralkodói kegy számos kitüntetéssel halmozta el legkedvesebb hívét. Portia János Ferdinánd Krajna helytartója, császári követ Velencében, főudvarmester, valóságos belső titkos tanácsos, igazgató kamarás, aranygyapjas vitéz és végül a császár első minisztere lett. A császári háznak tett szolgálatait hercegi címmel jutalmazta meg 1698-ban Lipót és az adománylevelét szerint ezt a címet mindig az elsőszülött öröklő azzal a hatalmas hitbizománnyal együtt, amelyet János Ferdinánd utódai Karintianban és Krajnában alapítottak. A hercegi család székhelye ma is a Dráva melletti Spittal, ahol gyönyörű kastélya van a hitbizomány mindenkorú urának. A hercegesített ág Portia Ferdinánd herceggel 1896. április 20-án kihalt és a hitbizomány a címmel együtt a család magyarországi ágára szállt.

A magyarországi Portia grófok teljesen elszegényedtek urak voltak. A magyarországi ágat Antal gróf alapította, aki 1842-ben halt meg. Fia, Lajos gróf örökölte a hercegi címet 1896-ban, de a hatalmas vagyont csak hat évig élvezhette, 1902-ben meghalt és a hitbizomány elsőszülött fiára, Aladárra szállt.

Utóbiztosból — herceg.

Portia Lajos gróf egészen szegény ember volt. Állítólag Bihar megyében töltött be valami közigazgatási szerepet, aminek azonban nyoma nem igen található a bihari monografiákban. Egyes verzió szerint a megye utbiztosa volt és csak később lett Herkules fürdő kormánybiztosa. Fia, Portia Aladár gróf, a nagyváradi színház kiskapuja körül morzsolgatta jelentéktelen életét. Talán színházi titkár volt csekélyke tiszteletdíjért, amikor megjött a Dráva melletti Spittalból herceg Portia Ferdinánd halálának a híre. 1867-ben született Belényesen, tehát akkor, amikor édesapja megkapta a hercegi majorátust. 1896-ban, mindössze 29 éves volt és 35 éves korában a szegény színházi titkár szálta minden vagyon, ő lett a Portia-hitbizomány hercegi feje.

Még Ferdinánd herceg halálának évében elköltözött Magyarországból édesapjával együtt Spittalba, pedig itt még 1659-ben, külön törvénycikkkel honfiusították a Portia grófokat. De azért, mint hatalmas herceg sem feledkezett meg szülőföldjéről, hihetetlen energiát fejtett ki, hogy bekerüljön a magyar főrendiházba.

Portia Aladár hercegről a háború előtt sokat írtak az újságok. Nem tudta megszokni a nagy rangot és állítólag súlyosan megsértette a császárt is, amennyiben nem jelent meg a látogató császár fogadtatásán, pedig a családi privilégiumok között első helyen állt a Portiaknak az a joga, hogy a hűbérurat korláira támaszkodva és vörös zászlóval fogadhatták. Portia Aladár egyáltalában nem fogadta hűbérurát, I. Ferenc József császárt és udvariassága miatt kegyvesztett lett.

Ugy látszik, Portia Aladár még a spittali hercegi kastélyban sem tudott megelégedezni a nagyváradi színház kiskapujáról, a magyar színészetről, vagy talán a színésznőkről. Valahogyan megtudta, hogy a szegedi színház igazgatói állása megüresedett és a város kiírta rá a pályázatot.

A szinigazgató-jelölt Portia herceg.

Dr. Lázár György polgármester 1904. augusztusában hercegi koronás levelet kapott a karintia-krajnai hitbizomány hercegi urától, tűrhető magyarsággal írt levelet és ez a levél, amelyről eddig senki sem tudott, mert a herceg kívánsága szerint a polgármester a legnagyobb diszkrécióval kezelte, majdnem forradalmat keltett a szegedi színház körül. Az érdekes levél szóról-szóra a következő:

Nagyságos Polgármester Ur!

Igen szívesen pályáznék a szegedi színházra, de azt hiszem, hogy már lekéstem; u. i. a „Pályázati hirdetmény” kiköli, hogy minden egyes pályázó köteles ismerni a pályázati feltételeket, illetve a szerződési elfogadandó pontokat. Nos, én ezeket nem ismerem és épp emiatt fordulok Nagyságodhoz, hogy méltóztassék nekem egy ilyen szerződési példányt elküldeni, de csak az esetre, hogy ha a pályázati terminus lejártát az én pályázatom beérkezéig meghosszabbítani kegyeskednék. A szükséges 800 korona óvadékot ez esetre azonnal deponálom egy „Első Hazai Takarékpénztári” betétkönyvvél. Én nem akarom magamat az igen tisztelt szinügyi bizottságra reá oktrojálni a világért sem, én csak a magyar színművészetnek akarok egy vidéki hajlékot, olyant, amelyben becsülettel megélhet a színész és nem hal éhen a színész és a kórta. Én bizonyára a színészetre fogom fordítani az egész jövedelmemet, hogy kirántsam abból a rémséges hinárból, amelyben ma tesped. Nagy vagyonom van, de semmi esetre sem tehetem meg kellő garancia nélkül azokat az óriási beruházásokat, amelyeket egy modern színház igényel és épp ezért kértém a szerződési feltételeket. Föltétlenül szerződést kívánok legalább 10 esztendőre és legyen jogom további 10 esztendőre ezt a szerződést a lejárát után meghosszabbítani. Ha ezen feltételeim meghosszabbítása az esleleges szerződésnek stb. elfogadtnának, úgy a szerződés lejárta után az általam beszerzett darabok előadási jogán és a könyvtár on kívül átengedném a városnak az összes beruházásokat, u. m.: ruhátár, díszletek és kellekeket stb. Művezeletét okvetlen állítok 1905. január elsejéig olyant, amilyent elfogad a szinügyi bizottság és e tekintetben igyekezni fogok a legjobbal szolgálni, ugyszintén személyezte társulatomnak a lehető legmagasabb művészeti nivón fog állani. Igen természetes, hogy ilyen szerződés mellett nem tehetem ki magamat annak, hogy esetleg ellenséges érzületekből kifolyólag a szinügyi bizottságnak joga legyen szerződésemet bármikor fölbontani, hanem igenis, amerikaitasan megszavaztatjuk a közönséget és ha nem tetszik társulatom, akkor szívesen visszalepek, amely esetet azonban teljesen kizárnak tartok. Akik ismernek engem, tudják, hogy mennyire érdeklődöm a magyar színművészet iránt és mindenki csak a legjobbakat várja működésemtől. Legyen jogom egy fővárosi színházat is bérelni, vagy egy új színházat építtetni a magyar fővárosban, ez nem zárja ki, hogy emiatt ne foglalatostokodnék eléggé a szegedi színházal, mert olyan művezetóm lesz ott, aiben teljesen megbízhatok. Nagyon kérem Nagyságodat, ezt az ügyet csak akkor nyilvánosságra hozni, ha annak alapja is lesz.

Maradtam nagyrabecsülésem nyilvánítása mellett hazafias üdvözléssel

Hg. Portia Aladár.

Ezidőszert Spittal a/Drau (Karintia tartomány). 1904. 4/VIII.

A tanács hajlandó a tárgyalásokra.

A hercegi levél szenzáció erejével hatott a szegedi városban. Mert hát abban az időben, mint azelőtt is, meg azután is mindig, válságok uralkodtak a színház körül. A direktor hadat üzent a város hatóságának, a szinügyi bizottság fölvetette a keztyűt, szóval dult a harc változatlan energiával. A leghevesebb harcok idején érkezett meg a hercegi koronás levél. Amikor Lázár polgármester elővasta, nagyon megörülhetett neki, mert azonnal bizalmas tanácsulást hívott össze, ott bemutatta a levelet. A tanács Portia herceg ajánlközását úgy fogadta, mint a megváltást, ami egészen természetes is, hiszen a hatalmas vagyonu főúr egészen jól fésített volna a szegedi színház igazgatói székeben és talán ez a megoldás, ha nem is egyszer és mindenkorra, de legalább hosszú időre kiküszöbölte volna az állandósult színházi válságot. (Zárójelben megjegyezve, a terv megvalósulása esetén talán most sem okozna gondot a szegedi színház szanálása, mert azóta elmúlt az a husz esztendő is és a városnak pompásan fölszerelt színháza lenne.) A tanács a bizalmas ülésen egyhangulag elhatározta, hogy teljesíti a herceg kívánságát és megkezdte vele a közvetlen tárgyalásokat.

A családi konferencia és a legfelsőbb hely.

Az örömteljes várakozást azonban váratlanul megzavarta egy másik hercegi levél, amely három nappal az első után érkezett meg Szegedre. Ez a levél így hangzik:

Nagyságos Polgármester Ur!

A legnagyobb sajnálatomra kell tudatnom, hogy úgy a családi konferencia, mint magasabb helyről történt figyelemztetés határozatlan ellenkezik, hogy mai társadalmi posztóm mellett színházberleti vállalatokba bocsájtok. Ne méltóztassék tehát rossznéven venni, ha a tegnapi Nagyságodhoz tett írásbeli ajánlatomat a „Szegedi színház” berletére, ezennel kénytelen vagyok visszavonni. Bocsásson meg Nagyságod, ha ezáltal önhibámon kívül kellemetlenséget okoztam volna Önnek, — bennem megvolt a jóakarát és az ambitio a magyar színészetet megmenteni azon szörnyű helyzetből, amelyben ezidőszert sanylődik.

Maradtam kiváló tisztelettel Hg. Portia Aladár.

Igy aztán meghiusult a szép terv, a szegedi színház igazgatói székebe nem tilt be a hercegi vendég, a bizalmas levelek bekerültek a titkos levéltárba, a színházi harcok pedig változatlan heveséggel folytak tovább és folynak még ma is, mert a színházi harc tradíció Szegeden. Talán ősi a Portiak családfájánál is.

Magyar László.

Szenzáció

a „Napsugár” étteremben!
VÁR UCCA 1, (Kulturpalotával szemben.)

Megérkezett a berlini Téli kert művésze:

Mister Harry

és minden este fellép.

Belépődíj nincs! Árak rendesek!

A n. é. közönség szíves támogatását kéri

Sugár Gyula,
az étterem igazgatója.

383

KERÉKPÁROK
VARRÓGÉPEK
Gyermekkocsik

észleltetésre is DÉRY EDÉ épáruházában Szeged, Kiss ucca, 351. Keleti-paota. Nagy javítóműhely!

Fájdalomtól megtört szívvel jelentjük, hogy legdrágább, legodaadóbb férj, szerető testvér, rokon

Csiszár Lajos pékmester

hosszas szenvedés után 64 éves korában boldog házasságának 30. évében az Urban elhunyt. Drága halottunk földi maradványait folyó hó 10-én, délután 3 órakor helyeztük örök nyugalomra a Tündér ucca 14. számú gyászaházba a rókusai temetőbe Gyászmeze 10-én délután 8 órakor lesz a rókusai templomban.

Legyen olyan könnyű a sír, mint amilyen nehéz nekünk az elválás!

Gyászoló neje: Özv. Csiszár Lajosné.

Lagerlöf
Zelma:

GÖSTA BERLING-je hétfőtől a
Korzó Moziban